

”Dansk Cykleværk ”GRAND”

**Nu klinger alle klokkespil i vårsol på ny,
det glitrer af cykler over land og ud af by.
Nu følger frie klynger de jævne vejes gang,
det rytmerige Danmark må synge cyklens sang.**

1. vers af Marinus Børups digt ”Cyklen”

Knivsmed Rasmus Anton Andersen, grundlæggeren af ”Dansk Cykleværk Grand”, ”Nordvestfyns Elektricitetsværker”, ”Nørre Aaby Iltfabrik” og ”R. Andersen og Sønner”, blev født i 1867 på Kustrup Mark - i et lejet hus tilhørende gården Rosendal i Roerslev sogn - som yngste dreng i en søskendeflok på 7 (6 drenge og en pige). Faderen træskomand Anders Larsen (1825-1897), var en dygtig håndværker. Han havde en enestående hukommelse, og blev brugt som en slags prokurator i vanskelige sager på egnen. Man genkender disse træk hos Rasmus Andersen: Hans hukommelse var mærkeligt stærk. Det faldt ham let at skaffe sig overblik over en sag, og han var håndværker både af håndlag og sind. Måske var det derfor han senere kaldte sin virksomhed for Cykleværk og ikke cyklefabrik.

Rasmus Anton Andersen 1867-1930

Rasmus Andersen kom som 8-årig ud at tjene bønder, og kom først i lære som 17-årig hos en broder, Peter Andersen, der var knivsmed i Nakskov. Det bemærkes at alle 6 drenge blev udlært i smedefaget, hvilket nok skyldes, at ejeren af Rosendal havde en lille smedje ved gården, og at Rosendal-manden var lidt af en kunstsmed. Det betød, at drengene tilbragte al deres fritid i smedjen.

Efter endt læretid i Nakskov, drog Rasmus Andersen et par år udenlands, hvor han bl.a. arbejdede som instrumentsliber i Hamburg. Her så han også hvorledes cyklen var ved at vinde terræn, hvilket kom til at betyde meget for hans senere virke.

Sidst i 1880'erne kom han hjem igen til Kustrup, hvor han begyndte for sig selv. Han gik rundt til gårdene og sleb knive og leer for folk, samt optog bestillinger på knive.

Hans iværksættertrang rakte dog videre. Han kunne se mulighederne i de nye stationsbyer, og han valgte Nørre Aaby på grund af dens strategiske beliggenhed med jernbanen (øst-vest) og den nye forbindelsesvej gennem byen fra Assenslandevejen til Odenselandevejen (nord-syd).

Han købte en parcel den 8. februar 1891 af gårdejer Lars Chr. Larsen på Eisbjerggaard, og opførte på adressen Østergade 30 en smedje. Den var yderst beskeden – indeholdt kun en feltesse og det nødvendige værktøj. Den ene ende af rummet var skilt fra ved et forhæng, hvor han havde sin seng – en mindelse fra den tid, hvor smedesvendene sov i smedjen.

Som det fremgår af de første trykte firmapapirer, kan vi se, at han holdt sig til ”knive og andre skærende redskaber”.

Allerede året efter – i 1892 – optog han i samarbejde med sin broder Vilhelm Andersen fremstilling af cykler.

I Tyskland havde han set de første cykler, og han var fra starten klar over, at der var fremtid i disse lette køretøjer. Først skabte han sin egen udgave af den gamle model med skråstang og massive ringe.

Derved blev den første danskproducerede cykel fynsk, fremstillet i Nørre Aaby.

Siden fulgte en model med luft i ringene. Året var 1894. Det første eksemplar kaldte han ”Fremad”.

Det var et navn, der siden skulle vise sig at blive symbolsk for den produktion, han nu havde taget fat på.

Den første fabrik – som afløste smedjen – blev opført i 1896.

Den første fabrik fra 1896

Efter at Rasmus Andersen i 1896 var blevet gift med Marie Hansigne Pedersen, fik de ugifte arbejdere kosten i det nystiftede hjem – en ordning, der for lærlingenes og de unge arbejders vedkommende bestod indtil 1917.

Medarbejderstaben 1902

I 1906 fremstillede han årligt 1500 cykler på sin fabrik på Østergade i Nørre Aaby. Medarbejderstaben var nu oppe på ca. 40 personer.

Et var at fremstille cykler, noget andet var at afsætte dem på markedet. Helt fra starten i 1892 havde Rasmus Andersen ansat en ung mand ved navn Robert Jacobsen. Han flyttede til Odense i 1894, og gik i kompagniskab med Ivar Smith og dannede Smith & Co. Fra deres forretning på Klingenberg i Odense forhandlede man Andersens cykler fra Nørre Aaby.

Dette samarbejde varede indtil 1906, hvor Smith & Co. byggede egen fabrik på Kochsgade i Odense.

Samme år tog Rasmus Andersen første skridt i sine udbygningsplaner. I stedet for at udvide fabrikken fra 1896, der jo egentlig var bygget som en maskinfabrik, valgte han at bygge en helt ny og moderne fabrik, indrettet efter storproduktion af cykler. Denne fabrik stod færdig i 1912. To år senere – lige før 1. verdenskrigs udbrud i 1914 beskæftigede Andersen stærkt op mod 300 personer.

Dansk Cykleværk Grand var nu provinsens største cykelfabrik.

Den nye fabrik fra 1912

Rasmus Andersen havde mange andre jern i ilden. Næst efter cyklen var det vel nok elektriciteten, der gjorde ham kendt over hele Danmark. Allerede i 1896 indlagde han elektrisk lys og kraft i sine værksteder ved hjælp af en stor oliedrevet motor.

I 1905 var hans elektricitetsværk så stort, at han kunne forsyne Nørre Aaby Stationsby med strøm. Drivkraften var nu en dampmaskine, og dynamoen byggede Rasmus Andersen selv. Nørre Aaby var derfor den første by på Vestfyn, der fik "Det hvide lys" i gaderne.

Og nu gik det stærkt – i løbet af de næste 10 år ansatte han flere ingeniører, overmontører og luftledningsfolk, således der i årene der kom, blev opført op mod 100 elektricitetsværker rundt omkring i Danmark.

Rasmus Anton Andersen var allerede i 1896 blevet gift med Marie Hansigne Petersen fra Glamsbjerg, og de fik 3 børn – Johannes Andreas i 1898, Axel Emil i 1899 og Erna Emilie i 1905.

Alle 3 børn fik senere stor indflydelse på Grand-imperiet.

Civilingeniør Axel Emil Andersen blev ansat i 1924 og overtog ledelsen af den elektriske afdeling.

Direktør Johannes Andreas Andersen overtog i 1928 ledelsen af Nørre Aaby Iltfabrik. Erna Emilie Andersen blev i 1929 gift med civilingeniør Viggo Jensen Bundgaard (der var blevet ansat i firmaet i 1926), og han overtog ledelsen af radiofabrikationen (og senere fabrikation af oliefyr og elhegn) og blev medindehaver i 1934.

Rasmus Andersen var allerede fra sidst i 1920'erne mærket af sygdom. Det lå ham derfor stærkt på sinde at omdanne sine privatejede virksomheder til aktieselskaber.

Dette lykkedes i 1928, hvor de selskaber, som mange af byens indbyggere har kendt og arbejdet for, blev dannet, nemlig A/S Dansk Cykleværk Grand, A/S Nordvestfyns Elektricitetsværker, A/S Nørre Aaby Iltfabrik og I/S R. Andersen og Sønner.

Rasmus Andersen døde den 11. april 1930 (63 år gammel). Hans jordefærd blev et af de største, der er oplevet i Nørre Aaby. Hans medarbejdere bar hans kiste fra Villaen på

Rs. Andersensvænget til Nørre Aaby Kirke, og funktionærer og medarbejdere rejste efterfølgende en mindesten for Rasmus Andersen.

Mindestenen for Rasmus Andersen

Stenen står i dag i muren ved fabrikken ud mod Grandvej. Inskriptionen, formet af en af hans gamle medarbejdere (Hans Peter Rasmussen – død 1931), er kort men giver et sandfærdigt indtryk af den varme, der herskede mellem Rasmus Anton Andersen og hans medarbejdere:

**DU VIRKED OG GAVNED,
BLEV AFHOLDT OG SAVNET
- SOM FAA.**

**Ved omdannelsen til aktieselskab i 1928, indtrådte fabrikant N. J. Haustrup, Odense i bestyrelsen, som ejer af en del af aktiekapitalen.
Bestyrelsen ansatte J. Hammer som direktør den 1. februar 1929.**

Ved cykelfabrikkens 50-års jubilæum i 1941 var Hastrup blevet formand, og sad på en væsentlig del af aktiekapitalen.

Som det fremgår af jubilæumsbilledet beskæftigede cykelfabrikken ca. 200 medarbejdere.

Dvs. at en meget stor del af den samlede befolkning i Nørre Aaby fik deres udkomme gennem ansættelsen på cykelfabrikken.

I 1952 solgte Hastrup sin andel af Dansk Cykelværk GRAND.

I 1955 overtog Smith & Co. i Odense aktieselskabet samt cykelfabrikken i Nørre Aaby.

Derefter foregik al produktion til begge selskaber i Nørre Aaby, og al montering blev foretaget på fabrikken i Kochsgade i Odense.

Cykelfabriken GRAND 1956

Et dagligdags billede i bylivet i Nørre Aaby, var fabrikkens store lastvogn, der kørte dagens produktion til Odense. Lastbilen hed aldrig andet end "S(C)O'en).

På det tidspunkt producerede man ca. 50 forskellige cykelmodeller.

Derudover udgjorde produktion af lagerreoler 1/5 af den samlede produktion i Nørre Aaby.

SCO'en

**I 1993 fremgik det at regnskabet havde givet et underskud på 11,5 mio.kr.
Året efter i 1994 udskiftedes bestyrelsen og den administrerende direktør blev fyret.
Den nye ledelse samlede al produktion og montering på fabrikken i Nørre Aaby.**

**I 1995 fusionerede Danmarks 2 største cykelproducenter i et nyt selskab – A/S Everton-Smith.
Derefter blev al administration og produktion samlet i Nørre Aaby.
Ny administrationsbygning – Østergade 28 i Nørre Aaby – blev taget i brug, og selskabet var
nu Danmarks største cykelfirma.**

**Allerede i 1996 trådte Smith & Co. ud af A/S Everton-Smith.
Fabrikken i Nørre Aaby var stadig ejet af Smith & Co,**

**I 1997 blev det meddelt, at Everton-Smith havde tabt 58 mio.kr. på 2 år.
Samme år blev Everton-Smith overtaget af cykelproducenten Kildemoes. Det betød at al
produktion og administration af cykler efter 106 år flyttede fra Nørre Aaby.**

**I december måned 1997 blev der afholdt ophørsauktion over alt inventar m.v. på
cykelfabriken Grand.**

**I 2002 blev bygningerne solgt til tømrermestrene Hans Schmidt og Claus Kudsk Jørgensen
fra Kolding. Bygningerne blev omdannet til Nørre Aaby Erhvervspark med et areal på ca.
20.000 m2.
Smith Industries havde fortsat et lejemål i bygningerne sammen med 3 andre firmaer.**

**Medio 2015 blev bygningerne overtaget af Investeringselskabet Mølholm Kapital ApS i
Vejle.
Selskabet ønsker at ombygge og indrette den gamle cyklefabrik til et attraktivt domicil for
adskillige lejemål.
Ansvarlig for projektet er Property Manager Brian Gade.**

**Nørre Aaby, september 2016
Henning Mejer Mortensen**